

Ekk - Ristikivi - Semud

ESKILSTUNA E. TÄIENDUSKOOL

KARL RISTIKIVI

SEMUD

ESKILSTUNA E. TÄIENDUSKÕOL

KARL RISTIKIVI

Semud

EESTI
KIRJANIKE
KOOPERATIIV

2. trükk

SEMUD

Siin on semud ise reas,
hoidke nimed hästi peas:

Viks on see, kel sassis turi,
ta on ikka veidi kuri,
ikka vilgas, ikka virk,
teravnina nagu nirk.

Nähvitsal on targad mõtted,
omamoodi ettevõtted,
kirju kuub ja valge händ,
harali kui pudrumänd.

Jussi-poisil neli silma,
ta võib näha vaimuilma,
pole nähtud koerapoega
teist nii unistava moega.

Lõpuks paks ja väike Rull,
temaga on asi hull:
saba tal vaid väike jupp,
talle maitseb iga supp.

Printed in Sweden

*Copyright by Eesti Kirjanike Kooperatiiv AB
Fack 1, Lund 3, Sweden*

Lund 1960, Skånska Centraltryckeriet

Kõik need neli käpajalga –
suured semud, ma ei salga –
kutsikad ja koerust täis,
aga – nagu mulle näis –
päris armsad villakerad,
ema Tuti silmaterad,
küllalt väärt, et üheks päevaks
võtaksime õige vaevaks
vaadata, mis semud teevad,
kuidas elust läbi löövad.

Ja nüüd algab jutt ise.

Hommik

Suvehommik oli särav ja soe, kui ema Tuti ärkas. Ta pistis pea üle läve ja haistis õhku niiske ninaga. Tundus tubaka ja pastlanaha lõhna. Peremees läks kündma ja karjane karja.

Semud aga magasid neljakesi koos pehmes, soojas pesas. Ninad ilusasti koos, sabad sihitud iga nelja ilmakaare poole.

Kõneles siis endamisi ema Tuti:

”On nad mul juba suured poisid kõik. Liputavad saba omadele ja ragistavad haukuda võõrastele kõik peale Jussi. Viimane on aga loodud unimüts, nii et tema järgi ei saa talitada. Koeruse peale on nad valmis igal ajal, aeg neil siis ka õppida natuke ise eneste eest hoolitsema. Mul pealegi kõik neli jalga tööd täis. Vaja talu läbi vaadata, karja juures olla, varestele haukuda ja jäneseid jälgida. Naabri Mutiga ka räägiksin vahel paar sõna juttu, et mis küla pool uuemat. Häbi ka imetada enam nii suuri poegi. Paisuvad teised kui pallid sooja ilmaga. Saab neile küllalt sellestki, mis perenaine kaussi kallab. Olgu nüüd sel helli-

tamisel lõpp, muidu neist ei saagi viimaks enam õigeid koeri.”

Kõneles nii ja läks, jättiski semud üksi magama.

Ja päike kerkis kõrgemale nagu kuul, hoopiski oli väikinud tuul, kastepiisad särased rohus. Aga igauks läks tegema, mis ta kohus.

Lugu väikesest Viksist ja veel väiksemast sääsest

Tuli sääsk lauldes viu-viu. Otsis varjulist kohta ja leidis Viksi nina. Istus sinna kui asjamees, terav nokk õieli ees.

”Pai ema,” palus Viks kinnisilmi, ”aja see kōdijalg minema! Ma kardan, tal on mu nina vastu kurjad mõtted.”

Aga ema, nagu teame, ei olnud enam seal. Ja sääsk-kōdijalg võttis kätte ja muutus häbematuks. Ta nõelas korraga Viksi väikest nina. Oi, see oli rohkem kui ebameeldiv, see oli koguni valus!

Ei nüüd olnud enam mahti! Viks lõi silmad lahti ja oli ühe hüppega pesast väljas. Ja nagu see tema mood – ta muutus kohe vihaseks. Mis komme see on, et ema ei ole kuski, ja igasugused hulgused tulevad su nina torikima!

Sääsk märkas, et asi läheb tõsiseks, ja leidis, et kõige julgem koht on praegu jääda ninale. Siin ta võis loota, et jääb ehk kuidagi kahe silma vahele.

Viks aga, ikka vilgas ja virk, ei jätnud midagi kahe silma vahele. Ta püüdis kõike oma oskust kokku võttes vabaneda tülikast võõrast.

Ta jooksis hooga edasi ja siis jälle tagasi. Lõi kukerpalli ja tegi igasugust tralli. Lippas üle lillepeenarde, nii et pe-

renainegi jooksis jaole. Kaapis kõigi nelja jalaga ja hüüdis abi igast ilmakaarest.

Aga ema oli ära. Perenaine oli tallatud lillede pärast pahane. Ja abi ei tulnud kustki. Sääsk aga istus ninal ja naeris oma imepeene häälega: ih-ih-hii-iu-iu!

Kuid seal tuli linavästrikkünnimaalt, kõht täis ja meel hea, suled särasid ja suu säutsus. Ja kui ta nägi Viksi häda, puhkes sädinal naerma.

"Oota, poju," ütles ta, "annan sulle head nõu, kuidas kurjategijast lahti saad. Võta kätte, jookse kord ninaga vastu ust, siis on sääse luud laiad ja hing väljas."

"Kättemaks on magus," mõtles Viks. "Oota sa, sääsesell!"

Ja nii ta võttiski hoogu tüki maad ja jooksis siis oma neljal pisikesel virgal jalal – vidi-vidi-vidi – otse ninaga vastu laudaust.

Ja noh, kujutlete ju, mis sündis! Sääsk oli küll lai, nii et laiemaks ei saanud enam minnagi. Kukkus maha, hing väljas, ja sugulased said varsti matused.

Aga vaene Viks sai ise ka niisuguse hoobi vastu nina, et see paisus veel jämedamaks kui Rullil. Ja valus oli, ai, kui valus! Viks istus laudaukse juures ja nuttis päriselt, niisuguse hoobi oli ta andnud oma ninale.

Kelm linavästrikkünnimaalt aga irvitas naerda ja läks jälle künnimaale, et uute ussidega kinnitada oma kurja keha.

Nii algas Viksi päev. Hästi või halvasti, kes seda teab. Eks näe, kuidas õhtuni veab...

Lugu targast Nähvitsast ja rumalast Kana-eidest

(Või oli see ümberpöördukt?)

Nähvits oli teatavasti väga tark. Tema nägi uneski tarku asju. Nüüd nägi ta unes, et keegi nagu ütles: "Hommi-kul kaua magamine teeb enneaegu vanaks."

Tõepoolest ta kuulis, kui kuudi kõrval päikesepaistel sibliv Kana-eit ütles seda oma pisipojakestele, kes siutsudes kippusid eide tiiva alla väikest uinakut tegema.

Nähvits aga ajas kohe silmad lahti. Raputas oma kirjut lakka, hüppas siis neljale jalale harki nagu pudrumänd ja vaatas välja.

Oi, mis seal oli? Heledas valguses veeres üle roheline muru kuld kollaseid pallikesi. Need näisid olevat nagu võilillenupud. Ainult selle vahega, et võililledel on üks jalg, neil aga oli kaks imepeenikest. Ja kuld nupud ise siutsusid nagu ei tea mis.

Seda nalja tahtis Nähvits lähemalt näha, et targemaks saada. Aga kui ta ilmus murule, põgenesid kuldkerakesed kohe veel valjemini siutsudes laiali. Ja Nähvits, kes seni oli olnud uudishimulik ja aravõitu, muutus kohe julgeks. (Sest ta oli tark ja muutus julgeks alles siis, kui teine eest põgenes, nii et midagi karta ei olnud.)

"Püüan ühe kinni ja vaatlen lähemalt," mõtles Nähvits.

Ja nii ta jooksis ühe pallikese järele suure hooga, valge saba püsti nagu sõjalipp.

Ega ta pannudki tähele Kana-eite, kes tuli üle muru, ähvardades paar korda: "Oot, oot, sa poiss!"

Nähvits tundis seda alles siis, kui Kana-eit oli tal juba kraest kinni ja tõstis ta päris õhku. Hakkas talle siis hoope jagama teise tiivaga teiselt poolt, nii et vaesel koerakesel kadus kuulmine ja nägemine.

Õnneks nägi ta nüüd lähedal perenaist ja ruttas selle kaitse alla. Kuid mis tegi perenaine? Ta tõukas vaese Nähvitsa päris jalaga eemale ja tänitas omalt poolt:

"Vaata kutsikat, või kanapoegi taga ajamas!"

Surmahirmuga põgenes Nähvits otse lauda taha. Jäi sinna oma kirjut kuube lakkuma ja korda seadma. Süda põksus veel tugevasti üleelatud hirmu pärast ja iga kon-diotsake oli valus.

Aga kes seal siis oli ja istus, mina jäme nagu Rullil, aga ise pisike nagu Viks? Viks ta oligi. See kurtis oma häda, ja nii nad seal kahekesi istusid ja teineteise haavu lakkusid.

Lugu Jussist ja märjast veest

Et Juss oli kolmas, kes ärkas, see oli saatus. Muidu oli Juss alati viimane ärkama.

Täna oli poistel, Kaljul ja Veljol, külaline – Altoja Maar. Mine tea, mis paha vaim need poisid ka nii vara maast üles ajas. Aga seal nad nüüd marssisid, käed taskus ja suured mõtted peas. Mõtlesid, mis ette võtta, sest päike istus just kirsipuu ladvas ja terve ilus päev oli alles ees.

Siis sõnas Kalju:

"Vaadake, koerad tuleks välja õpetada. Koer peab ometi ka midagi oskama: istuda, pulka ära tuua, küsida ja palju muud."

Altoja Maar, kes oli vanem ja oli käinud ühe talve koolis, ütles, et edaspidi võiks õpetada isegi rohkem – näiteks rääkima ja oma nime kirjutama. Koer on teatavasti väga tark loom – küll ta õpib. Tema olevat oma Pontut õpetanudki, kuid vana koer ei võtvat enam õppust.

Et nüüd Juss magas pesas eespool ja Rull tagapool, siis sattus tema esimesena poiste kätte.

Oi, see on ebamugav tunne, kui sind unisena võetakse pesast, õõtsutatakse läbi õhu, nii et jää või merehaigeks. Ja päike paistab nii heledasti, et ei julge avada silmigi. Ning kui siis pead kohe unise peaga hakkama õppima

kõiksugu tarkust. No kujutelge, et ühel varahommikul, kui teil on kõige parem uni, teid äkki võetakse ja visatakse kuhugi klassituppa, kus on kolm koolmeistrit korraga küsimas. Siis te võite mõista ka vaese Jussi tundeid, kes muidugi oli nii unistava moega ja pikalise mõtlemisega. Poisid sundisid teda vägisi kahel jalal käima ja istuma, kuigi Juss porises vastu omas keeles. Kõneleski umbes nii, et kui mina ka hakkan kahel jalal käima, siis ei saa ju keegi aru, kes meist on koer ja kes inimene. Aga poisid ei mõistnud Jussi keelt. Nad olid ju inimesed ja neil polnud vaja õppida võõrkeeli, nii nagu koerad pidid juba väikesena õppima inimeste keelt. Ja nii nad ajasid oma jonni edasi. Viskasid puupulga vette ja sundisid Jussi seda ära tooma.

Juss ei kartnud midagi muud siin maailmas hullemini kui vett. Kord oli ta jäänud vihma kätte ja seepärast ta teadis, milline märg ja ebamugav asi oli vesi. Ja ta puikles kõigest jõust vastu.

Aga või poisid sellest hoolisid.

"Ahah, või see saks kardab vett!" hõiskas Kalju. "No ma näitan teile, kuidas koer ujuma õpib."

Kui Juss poleks olnud selline unistaja, ta oleks võinud seda juttu kuuldes minema joosta. Aga nüüd ta ei saanud teha paari sammugi, kui ta haarati ja visati vette.

Oi, see vesi! See oli veel märjem kui vihm. See oli nii märg, et märjemat asja polnudki. Ja oleks tal vähemalt põhi all olnud! Juss sibas ja sibas jalgadega nii kiiresti kui vähegi sai, aga midagi ei jäänud käppade alla. Muudkui vesi ja vaht sumises ümberringi. Ja külma oli ka. Südamest käis otse läbi. Jussi unisus kadus kõik seal keset tiiki sumades.

Nii ta mängiski ninanipsu poistele. Ta ei pöördunud tagasi samale kaldale, vaid sumas otse vastaskaldale, kuigi see tee oli palju pikem... Ja enne kui poisid jõudsid joosta ümber tiigi nurga, ta jooksis kiiresti läbi sahiseva rohu ja kadus poiste silmist kõrges kasteheinas.

Märjalt, väsinult ja norus ta jõudis lõpuks lauda taha ja leidis sealt eest Viksi ja Nähvitsa. Jutustas seal neile oma lugu ja leidis, maailmas polevat õigust mitte sugu.

Jutt Rullist ja ühest roosast esemest

Pessa oli jäänud veel väike Rull, kes oli paks nagu saiapull ja kelle saba oli ainult väike jupp.

Aga päike säras nagu kullerkupp ja üks tema kuldkiir sähvas Rulli silma. Rull püüdis küll hoiduda varju. Aga kelm päikesekiir leidis ta jälle ja sihtis aga aina silma. Nii hakkas silm viimaks vett jooksuma. Ja siis Rull aevastas nii kõvasti, et ehmatas une minema. Katsus siis Rull küll suruda silmi kinni ja uinuda uuesti, selg väljaspool. Aga silmad kohe ei seisnud enam kinni, uni oli hoopis metsa läinud, ja päike kippus kõditama selga. Ega siis muud kui üles tõusta, sest kõhuke hakkas juba nurisema ja oleks olnud valmis vastu võtma iga suppi.

Rull tuli pesast välja, liputas sabajuppi ja veeres edasi. Ilm oli ilus, rohi pehme ja süda rõõmus.

Mis Rullil viga! Temal polnud Viksi kanget südant, mis kergesti vihastuks. Tema ei toppinud Nähvitsa kombel oma nina igale poole. Ta ei jäänud ka Jussi kombel häтта, seks oli ta liiga terane ja kaval. Kui ta nägi, et poisid tulid, roomas ta kivi varju ja lamas seal nagu teine ilus ümmargune kollane kivi. Poisid otsisid uue mängu ja Rull võis rahulikult edasi veereda.

Muudkui igav oli ja kõht oli ikka tühi. Ema oli kadu-

nud ja vennad olid kadunud. Aga Rull ei heitnud meelt. Tema oli ikka mees, kes löi ise käpad külge, ja hakkas teisi otsima.

Ainult enne tuli natuke kehakinnitust võtta. Mis see oli, mis lõhnas seal rohus nii hurmavalt? Üks tore roosa ese oli seal, läikis päikesepaistel kui sularasv. See pidi olema söödav, sest Rulli kõht oli koledasti tühi.

Aga just siis, kui Rull tahtis ainult natuke proovida, kuidas see ka maitseb, oli perenaine seal. See vana perenaine oma sinisekirju põllega ja kurja häälega. Napsas roosa eseme just Rulli nina eest ja ütles:

"Kas saad, kutsikas, minema! Või seda ära närimas! On küll üks igavene rist teistega!"

Pani siis roosa asjakese kivi otsa, arvates, et ega see väike Rull teda sealt ikka kätte saa. Ise aga läks ämbritega notsudele süüa viima, just kui oleksid need tähtsamad kui Rull.

"Vaat kus inimene on vemmal!" mõtles Rull. "Paremad palad paneb kõik ära enese jaoks."

Ja ega ta nii ei jätnud seda asja. Oi, Rull oli kaval! Ta õiendas niikaua kui sai roosa eseme maha lükata oma ninaga. Ja siis asus kohe hea isuga selle kallale. Laskis aga valged hambad välkuda, et muidu äkki inimene tuleb tagasi ja võtab ära maiuspala käest.

Noh, te vist aimate isegi, et see roosa asi oli seep. Karjane hommikul unise peaga silmi pestes oli unustanud selle siia maha. Inimestel on ju säärane mood, et nad jätavad oma asjad pärast tarvitamist samuti laiali kui kutsikadki. Ainult vanad koerad matavad kõik ilusasti maha. Oleks karjapoiss teinud seda, poleks juhtunud õnnetust ka muidu nii ettevaatlikule Rullile.

Võite kujutella, millise kõhuvalu sai Rull seebi söömisest. Ja kõht oli Rullile pealegi armsam kui kõik muu.

"Ma suren!" nuuksus ta kogu aeg. Ta oli kuulnud vana halli kassi vahel niimoodi näuguvat, kui see oli väga halvastujus. Ja nii hulkus ta ringi mööda õue, otsides kohta, kus vaev väheneks. Jõudis siis lõpuks temagi lauda taha, kus kolm semu juba enne teda istusid ja nukrutseid.

Siin nad nüüd istusid reas, kurvad näod kõigil peas – Viks, Nähvits, Juss ja Rull – selle seiklusrikka päeva hommikul.

Ema

Ema Tuti jooksis nii, et saba oli sirge. Oli viibinud karja juures, ja kes teab, mis võis olla juhtunud vahepeal semudele kodus.

Nüüd aga oli päike suure saare ladvas, mis tähendas, et oli keskhommik ja pere tuli koju sööma.

Aga semusid polnud õues. Polnud toas ega aias. Tuti küsis inimestelt, kas mõni on näinud ta poegi, aga keegi ei hoolinud temast. Nad vist ei saanud aru või ei olnud neil aega. Kõigil oli kibe rutt söögiga, nagu jookseks see eest ära. Ainult Tuti ei mõelnudki söögile enne kui oli leidnud oma poisid. No küll olid need käest ära – mitte ei püsinud parajas kohas!

Ta leidis nad siiski viimaks lauda tagant. Tulid siin kõik neli valju kaebamisega talle vastu. Kurtsid igaüks oma lugu, nii et ema ei saanud algul midagi aru. Ainult niipalju taipas, et polnud neil suurt häda midagi – olid koe-rust täis nagu kutsikad kunagi.

"No mis te nüüd vingute!" pahandas ta. "On see kellegi suure koera mood! Pealegi oma süü puha!"

See karm otsus ehmatas kinni semude nutu. Mis oli emal ometi arus? Esmalt jätab nad terveks hommikuks üksi ja nüüd sõitleb pealegi.

Küsis siis ema Viksilt:

"Kes jooksis sinu ninaga vastu laudaust?"

"Mina ise," kostis Viks.

Ja Nähvitsalt küsis ta:

"Kes ajas taga kanapoega?"

"Mina," vastas Nähvits.

Nüüd küsis ema Rullilt:

"Kes ajas maha seebi kivi otsast?"

"Mina ise," pidi ka Rull tunnistama.

Aga Jussilt küsis ta:

"Miks siis sina mul nutad?"

"Ma ei mäleta seda enam kindlasti," ütles Juss, "aga ma arvan, et vist seepärast, et mind visati vette ja ma sain märjaks."

"Ma ei näe, et sa oleksid märg," ütles ema. "Või oled sa kuskilt haige?"

Vaatas Juss isegi – ei olnudki enam märg. Soe suvine päike oli kuivatanud ammugi ta kasuka. Ja valu põlnud ka mingisugust.

"Pole sul viga midagi seepärast, et said ujuda," ütles ema. "Iga korralik koer peab niisuguse sooja ilmaga ujuma, muidu tulevad kirbud kallale või jääb püstijalu magama, nagu sina."

Ja näis, et ema valmistus minekule jällegi ega teinud väljagi, et neli semu ootasid süüa.

"Mul täna kibe päev," ütles ta, "pole mahti teie järele vaadata. Olete ka suured poisid juba, oskate üksigi olla."

"Ema, kõht on tühi," ütles nüüd Viks, sibades emale järele.

"Kõht on tõesti tühi!" kaebas Nähvits.

"Kõht on haige ja tühi!" kaebas Rull.

Aga vaat, mis ütles ema:

"Piim on seal ukse kõrval kausis, nägin, kui perenaine pani teie jaoks. Mina teid enam ei toida, olete juba nii suured, et see oleks teile häbiks."

Lausus nii ja läks jällegi.

Semud omavahel

Ehmunud semud jäid istuma õue, suud ja silmad ammul, kui ema jooksis viimaseid õpetusi jagades karjamaale. Vahtisid ja hakkasid siis päris valjusti karjuma.

"See on ülekohus!" hüüdis Viks ja sai kurjaks.

"Kibe ülekohus!" kisendas Nähvits, ise harali nagu pudrumänd.

"Ma suren!" hüüdis Rull, kes oli õppinud selle sõna halli kassi käest.

"Mis meist küll saab?" ohkas Juss unistava näoga.

"Ei," ütles Viks, "seda inimeste antud sööki me ka ei söö, kui ema toitu ei anna."

"Muidugi ei söö!" kinnitas Nähvits.

"See võib äragi tappa," ütles Rull, kelle kõhuvalu oli saanud uut hoogu.

Juss ei vastanud midagi, vaid lonkis unistades eemale. See tähendas, et temagi oli teistega nõus.

Ja nii läksid semud aeda, heitsid sõstrapõosa alla, panid ninad käppadele ja katsusid magada.

Aga kuidas sa ikka magad, kui kõht on tühi ja teeb virr-virr! Kõige suuremas hädas oli Rull, sest tal oli süda

muidugi seebi söömisest paha. Ta liigutas oma sabajuppi ja mõtles, et võiks süüa praegu igasugust suppi.

Ainult – minna sööma perenaise pandud piima oli natuke häbi. Kui katsuks minna õige salaja? Hiiliks kikivarbail kausi varju ja õiendaks keeleotsaga paar suutäit südamekinnituseks . . .

Nii nad läksid neljakesi, järgmise nina eelmise sabas, ikka piimakausi poole. Aga jõudes üsna lähedale – mis nad nägid?!

Vana hall kass lakkus parajasti piimakausi põhja puhaks. Heitis semudele pilkava pilgu ja vajus selle kõhutaiega samasse päikesepaistele puhkama.

Ning semude suud jooksid vett ja kõhukesed löid pilli. Aga mis enam teha! Kass sirutas mõnuga keha ja löi nurru: "Paras-parras, paras-parras!"

Semudel oli aga nutt varaks.

Kui nad istusid jälle aias, kõneles Viks, see kõige virgem:

"Näeme, et kõik on meie vastu halvad ja kiusavad meid. Tasume siis meiegi samaga. Meil on siin neli pead ja palju jalgu, küll saame hakkama, kui oleme üksmeelsed. Läheme koos ja tasume neile kõigile: inimesele, kassile ja muile pudulojustele!"

"Viksi nõu on hea, ainult natuke rumal," ütles Nähvits. "Ta on küll virk, aga ta pole tark. Kui me läheme neljakesi koos, nähakse, et meil on midagi ees, ja vaenlane hakkab kartma ning põgeneb. Aga läheme üksikult hajali, igauks oma teed. Siis tehku igamees, mis ta oskab ja meel välja mõtleb. Pärast lõunat me kohtume jälle siinsamas sõstrapõosa all ja siis jutustab igauks, mis ta on korda saatnud."

Nähvitsa tark nõu võeti kohe vastu ja semud asusid tööle. Igaüks läks oma teed, oma kavalusega ja nõuga, kes tarkusega, kes jõuga.

Mis sellest tuli ja kuidas neil läks, sellest me siis kuuleme, kui kell on kaks, ja semud on jälle sõstrapõõsa all.

Viks kõneleb, sõna on kõigepealt tal.

Mis Viks jutustas

"Minu esimene töö oli kättemaks kassile. Temale ma olin väga kuri selle söödud piima pärast. Ma ei võinud kohe kannatada, kuidas ta nüüd magas seal rõngas, valge sabaots nina peal, et see ei päevituks. Mu kuklakarvad tõusid kohe püsti ja haugatused kippusid tulema.

Nagu teate, kassid kardavad koeri, ja ma olen isegi näinud, kuidas naabri väike kass jooksis ema eest, nii et põõsad loogus. Ja seda ma oleksingi tahtnud näha, kuidas kass tõuseb ja lidub lakaredelist üles, mina tal hammastega saba kinni. Toetasin siis kõik neli jalga kõvasti vastu maad ja haukusin nii, et eneselt läksid kõrvad lukku.

Aga mis te mõtlete, mis tegi see laiskvorst? Ta avas ainult korraks vasema silma, tõmbas käpa rusikasse ja urises uniselt: "Ärra lärrma!"

"Ahah," mõtlesin mina. "Sa ei karda mind, sest et mina olen noor. Küll sa ema või naabri Pontu eest jookseksid kohe."

Siis ma surusin oma jalad veel kõvemini vastu maad ja haukusin oma kõige jämedama häälega, nii et ei andnud sugugi järele naabri Pontule.

Aga tema, kaval loom, taipas, et seegi haukuja olen mina. Ei avanud enam silmagi, ainult muigas pisut.

No see tegi südame päris täis, aga parata polnud midagi. Jõuga ma tema vastu ei saa – see oli kindel, kavalusega pidin ta üle lööma.

See õnnestuski mul, kuigi nüüd soovin, et see poleks õnnestunud. Sest vaadake, kass on väga maias hiirte järele, ja kui tuul ainult mõnd lehte liigutas, kohe ta avas silmad, et näha, kas see on hiir.

Nii ma pugessin samasse lähedale haopinu alla, jätsin sabaotsa ainult välja. Ja kui ma seda liputasin, siis kuivad lehed krabisesid, just kui oleks siis hiir siblinud seal.

Ja nüüd kass kukkus sisse. Ta silmad läksid kohe suureks nagu võililled ja hakkasid särama. Vahtis ja valvas hoolega – pidaski minu sabaotsa hiireks.

No küll see oli alguses naljakas. Ma mängisin nii temaga tüki aega. Aga vaat, mis siis oli!

Korruga – nii äkki, et ma ei saanud hinge tõmmatagi, ta hüppas mulle küüntega sabaotsa kinni. Katsusin küll tõmmata saba ruttu enda juurde pinu alla, aga kus sa ikka nii kiiresti jõuad. Oi, küll see oli valus! Mul oli tegemist enne kui sain saba vabaks ja pugessin pinu alt läbi. Ühes kohas oli seal nii kitsas, et pigistas päris hinge kinni. Aga seda ma ütlen, kassiga ma enam tegemist ei tee. Tark koer võib ju teda petta, aga ise kukub ta ikka hullemini sisse.

Sedasi, see oli alles mu seikluste algus. Aeg oli ju nii pikk ja mina olin väga virk. Pealegi olin ma üsna kuri, kuna saba ja nina olid mõlemad haiged ja kõht oli tühi.

Sellepärast ma otsustasingi otsida üles ema. Ega ma ei teadnud küll täpselt, kuhu poole ta läks, aga ma mõtlesin, et kui kiiresti joosta, küll ma siis leian ta.

Läksin siis üle silla, mille alt voolab vesi, mida Juss ei

salli. Seal all vees oli parajasti üks kole rumala näoga kutikas, kes vaatas mulle vastu. Vist oli ka Jussi kombel vette visatud. Haukusin talle paar suutäit, sest mul polnud aega iga koeraklutiga pikemat juttu vesta, pidin ju kiiresti edasi jooksma.

Aga siis korruga tundsin, kuidas mind kuklast tõsteti. Arvasin algul, et see on ema, aga siis tundsin lõhna järgi, et see oli peremees. Peremehel nimelt on suus üks must kont, mis lõhnab kole halvasti. Ma ei saa aru, miks närivad inimesed nii halvasti lõhnavat konti. Kas neil siis paremat ei ole? See pani küll päris pea pööritama.

Mul oli ju valus ka, aga ma surusin hambad kokku ja kannatasin ära. Peaasi oli ikkagi see, et peremees tegi minu tegemist, tehku ta siis mistahes.

Ega ta ei mõelnudki teha midagi halba, ütles ainult:

”No sellest tuleb kuri koer – mitte ei tee häältki, kui üles tõstad.”

Ma ei tea, kas see oli kiitus või laitus. Aga igatahes ta viis mu künnijärje juurde kraavipervele. Siin istus ta maha sööma lõunaoodet ja ulatas mullegi tükke oma võileiva küljest. Hästi see maitses, seda pean tunnistama.

Hobune seisis kogu aja seal juures. On see loom aga suur, seda pean ütlema! Just nagu väike maja teine. Ja jalad all nagu sambad. Aga ühe jala küljes oli niisugune suur pruun parm söömas. Mul hakkas kohe hirm, et kui ta selle samba läbi närib, siis kukub hobune mulle kaela. Katsusin talle hammastega kallale pääseda, aga nina oli veel väga hell. Katsusin siis käpaga lüüa, aga see oli ka väga raske töö. Teate, on päris kahju, et ma pole istumist ära õppinud. Siis see oleks olnud päris kerge. Nüüd nõudis

palju higi ja vaeva, kuni sain parmu otse kuriteo kohal tabada.

Ja mõelge – seepeale see suur hobune tegi isegi juttu minuga. Täna mind ilusasti selle eest ja puha. Ise oli ta niisuguse uhke välimusega – tugev, suur ja säravad ehted ümber.

”Härra Kõrb,” ütlesin ma talle nimepidi, nagu inimesedki kõnelevad võõrastega. ”Küll teil on aga uhke munder! Kuidas need haagid ja pandlad säravad päikese käes! Kui õnnelik oleksin, kui mul ka oleksid säärased rihmad ja tressid!”

Tema aga ütles, muiates oma suure sõbraliku näoga:

”Jah, seda mõtlesin minagi, kui olin alles sälg ja jooksin karjamaal niisama ula nagu sina praegu. Aga nüüd ma tahaksin meeleldi saada lahti neist rihmadest ja tressidest.”

Nii ta kõneles, aga ma arvan, ta tahtis lihtsalt lohutada mind. Ta on ju säärane hea loom, ainus mõistlik olend, keda olen täna kohanud. Tema andiski mulle nõu minna koju tagasi ja oodata – küllap ema ka viimaks tuleb.

Ja siin ma siis nüüd olen pärast seda kui rändasin ringi aias ja põllul ja püüdsin unustada oma õnnetusi. Tõsi küll, olen ikka veel pisut kuri, sest ema ei tule ka veel. Aga jutustage nüüd teie, siis ooteaeg ei ole nii igav.”

* * *

Sõna võttis Rull, kel keel oli väljas – tal oli palav ja ta oli näljas. Kõneles päris nukra meelega ja vahel kastis huuli keelega.

Nii kõneles Rull

”Minu esimene mure oli, kuidas saada süüa, sest tühja kõhuga ei tule mulle tarku mõtteid. Käisin korra köögiukse taga, aga see oli kinni. Eesõu oli inimestest tühi nagu pühitud. Veeresin siis tasapisi tagaõue. Seal lüpsis perenaine parajasti lehma. SIRR-sorr jooksis ta sõrmede vahelt helevalget piima kollasesse lüpsikappa. No küll see pani suu vett jooksmas.

Samas lähedal oli ka lüpsik maas, riie peal. Ega nad sellega mind petta saanud. Kergitasin ninaga riide äärt – vastu lõi magus piimalõhn. Oiendasin ja õiendasin, et keelega ulatuda piimani. Oleksin ma olnud natukegi pikem! Aga nüüd sain vaevalt nina piimaseks, kui perenaine märkas ja esimeses vihatuhinas viskas kohe lüpsipingiga.

Küll see kurjus ja kadedus ta kätt vist käänas, nii et ta ei tabanudki mind. Tabas selle asemel piimalüpsikut. See kukkus ümber ja mul oli tegemist, et pead selle alt kätte saada.

Siis perenaine tuli küll lüpsiku juurde ja hakkas nutma, aga mis kummuli, see kummuli. Ja piimajõed aina voolasid tagaõues.

Mina aga, üleni valge ja piimane, jooksin minema, sest

kes võis teada, mis veel juhtub. Ega ma kaugele saanudki joosta, sest nüüd juhtus üks hoopis hull ja uskumatu lugu.

Samas lähedal vana Mari ja väike Tiiu pesid seapõrsaid väikese vanni sees. Seapojad ju puhtusest suurt ei hooli ise ja sooja ajaga kipuvad kärna minema. Hakkasid nüüd pestud sigu lauta ajama. Ja vana Mari, poolpime nagu ta on, komberdab aga mulle järele, ise kutsub aina: "Notsu-notsu, põssa-põssa-põssa!"

Ega mina teadnud, mis tal mõttes. Ei võinud aimatagi, et ta on nii pime ja rumal, et peab mind seaks. Aga tema jälle ei näinud muud, kui et jookseb üks väike valge loom, krapsas äkki kinni mu tagumisest jalast. Ja ilma pikema jututa mind visati sealauta põrsaste hulka.

No oli see alles peenike saal, seda peab tunnistama! Mina ei mõista, kuidas võivad loomad elada sellises mustuses ja halva õhu käes, isegi siis, kui nad on sead. Ja inimesedki, kes ise on nii puhtad, ei hoolitse selle eest, et loomade elutoad oleksid natuke puhtamad, valgemad ja lahedamad!

Me läksime põrsastega kohe riidu. Nad karjusid kole rumalal kombel. Ja teiseks ei meeldinud neile minu haukumine. Vana Mari kõrvakuulmine pole ka vist enam suurem asi, sest ta tatsutas minema ja jättiski mu sealauta haukuma.

Vaatasin ringi – müürid olid paksud ja ainus väike aken oli kõrgel. Ei jäänud muud üle, kui hakkasin kaapima käppadega seina äärest sõnnikut. Näete ju, missugused on mu käpad. Mul oli kindel mõte kaevata maa-alune käik müüri alt läbi. Aga vabadusse pidin saama! Vangis olek – uskuge mind! – see on veel hullem kui tühi kõht. Kuigi ma viimase ajani olin pidanud seda kõige hullemaks.

Aga õnn on ikka julgete ja ettevõtlikkude poolt. Üsna lühiajalise kaapimise järel leidsin õhuaugu müüris, mis oli sõnnikuga kinni maetud. Ma arvasin algul siis nii, et sead ei salli puhast õhku. Mina aga kiskusin selle augu lahti – see oli parajasti nii suur, et mina pääsesin läbi.

Noh, ja minu kannul tulid ka kuus põrsast, kes hüüdsid mulle päris tänusõnu selle hea töö eest. Sest ega nemadki tõepoolest tahtnud olla seal umbses vangikojas. Lahkusime päris sõpradena. Mina tulin siia, nemad aga jooksid virtsatiiki pealesunnitud puhtust maha pesema. Kui nad sealt välja tulid, olid sinakasmustad nagu sitikad. Pere-rahvas vist otsib neid praegugi taga, sest nemad otsivad ju valgeid põrsaid ega tea musti vaadatagi.

Nõnda on lugu minu seiklustega. Olen nüüd siin, aga kõht on tühi ja hinges piin. Oleks hea, kui ema tuleks ruttu. Seni aga jätkame juttu."

* * *

Nüüd Nähvitsa kord oli puhuda ja kõnelda sellest, kuhu ta läks ja mida läbi viis. Nähvits tõusis püsti ja rääkis siis.

Nähvits kõneleb

"On selge, et kukub sisse koergi, kui ta ei ole küllalt tark. Mina igatahes oskasin olla ettevaatlikum. Sellepärast mul läks ka palju paremini. Nina on küll põlenud ja küljekondid haiged, aga viga ei ole mul midagi.

Ma ei mõelnudki hakata jändama kassiga, sest tal on teravamad küüned kui mul. Ja et perenaise järelt piima nilpsama minnes kere peale saab, see oli mulle ka ette selge. Mina tahtsin selle asemel mängida vingerpussi karjapoissile, sest tema see oligi, kes meie ema karja meelitas ja seal enese kasuks tööle pani.

Sel ajal kui lehma lüpsi, magas poiss ise kambri otsas kase vilus. Oli jäänud võrukael magama, kuigi pidi parandama pastlapaelu. Pastel oli sealsamas ta kõrval maas.

Ja kas teate, milline tore asi on see, mida inimesed kannavad oma jala otsas! Ma imestan, et neil pole kahju seda niisama lohistada, sest seda on ilmatu tore närida. Paelad on ka taga, just nagu kinnihakkamiseks kohe. Ja kui hakkad hammastega paelast ja jooksed tuhatnelja, siis tuleb pastel sulle kukerpallitades järele. Oi, see on lõbus! Inimesed on ju muidu väga targad, aga pastlaid nii jalgade otsa siduda, et nad kukerpalli lööksid, seda nad veel ei oska.

Ma siis närisin seda pastelt natuke aega. Tegin ka paar tuuri õues. Aga siis tuli mulle hea mõte. Vaata, ma peidan pastla nii ära, et karjapoiss ei leiagi. Siis ta peab koju jääma ja koju jääb emagi.

Mõeldud – tehtud! Vedasin ta kõige kõrvalisemasse nurka aida taha – otse nõgesepõõsasse. Sinna ta siis jätsin. Ise jalutasin jälle õue tagasi, et näha, mis sellest naljast tuleb.

Eks poiss otsinudki juba õues! Vaatas siia ja sinna, ähvardas mindki.

"Kutsikas, kurivaim, sina mu pastla küll nahka panid!"

Mina tegin süütu näo ette ja vaatasin mujale. Aga saba ei tahtnud sõna kuulda ja kippus oma liputamisega mind ära andma.

Tuli perenainegi ja kohe kukkus tänitama:

"Oh sa aeg! Alles said uued pastlad, juba jälle otsas! Sina ka muud ei tee kui kaotad! Alles see oli, kui kaotasid uue noa!"

Poiss oli üsna õnnetu näoga ja mul hakkas temast päris kahju. Ega siis lõpuks see olnudki tema süü, et ema pidi karja minema. Oli ju tema niisama pererahva teenija.

Mul läks süda imelikult halvaks, kui ma teda nii vaatasin. Ega ma seda ju nii halvasti mõelnudki. Katsusin seda kuidagi heaks teha. Läksin aida juurde ja hakkasin kõvasti haukuma.

Siis poiss tuligi sinna ja leidis pastla nõgestest. Aga kas teate, mis ta veel leidis? Tema uus nuga, kahe nädala eest kaotatud nuga oli sealsamas aidaseina vahel.

Korraga juhtus midagi üllatavat. Ta haaras mu äkki sülle, nii äkki, et ma ei saanud mõeldagi ärajooksmisele. Ta silitas mind. Hetkeks ma vaatasin ta silmi. Kas olete

vaadanud kunagi inimese silmi? Seda pole kerge teha, sest see on sama, kui vaataksid heledasse päikesse. Aga ometi oli see ilus – pole midagi ilusamat kui rõõmsa ja heasoovliku inimese silmad.

Nii me lahusimegi sõpradena – tõepoolest, see oligi kõige toredam mu seiklusist.

Oli ju veel teisigi seiklusi. Koer, kes tahab saada targaks, peab palju õppima. Ja õppinud olen minagi.

Kõigepealt ma läksin nuusutama seda punast lille, mis õitseb toas pliidi all ja mida inimesed nimetavad tuleks. Aga seda ma poleks pidanud nuusutama, sest see hamustas mu nina nii valusasti, et ma praegugi ei tunne hästi lõhna.

Siis ma ronisin inimeste asemele, kus oli väga tore ja pehme magada. Ainult kärbsed kippusid tülitama. Seal oli tõesti mugav olemine, pean ütlema, ainult ema juures on veel mugavam. Aga suikusin vaevalt, kui perenaine tuli tuppa suure kisaga ja andis mulle niisuguse hoobi sabapoolsesse otsa, et mul jäi hing kinni. Katsusin, kuidas sain suure vaevaga toast välja.

Ja lõpuks oli mul veel üks üsna naeruväärne lugu. Läksin uksest teise tuppa, seal oli aga ees veel üks uks ja ukse vahel väike koerarakk, kes vahtis mulle otsa. Ma ei võinud kuidagi lubada, et võõrad koerad rändavad mu pere-rahva tubades. Võib-olla magavad voodiski, kuhu mind ei lubata. Ütlesin talle mõned kõvad sõnad, mida ta aga ei pannud mikski, ainult ahvis mulle järele.

Aga siis kuulsin seljataga inimeste naeru ja üks ütles:

"Vaata kutsikat, ta haugub iseennast!"

Küll mul oli siis häbi! Kuidas ma võisin seda teada, et inimeste juures on niisugused ukсед, mille läbi näed iseen-

nast! Aga seda ma nüüd tean, ja tean ka, et seal ei maksa haukuda.

Niimoodi olen saanud jälle tarkust juurde: karjapoisi pastlaid ei maksa ära vedada, tuld ei tohi puudutada, voodis ei lubata magada ja toas ei maksa haukuda, sest seal on niipalju veidraid asju, et kunagi ei tea, kas sa viimaks ei haugu iseennast.

Nüüd oleks aeg emalgi tulla, aga tal võib mingi takistus olla. Räägi siis seni sina, Juss!"

* *
*

Kõneles siis Juss – pea viltu, unistav nägu ees, üks silm pooleldi kinni.

Jussi jutt

"Mina olen näinud midagi hoopis muud ja ilusamat. Olen näinud koerte imedemaad. Teil ei maksa teha niisugust nägu, nagu ei usuks te mu jutust sõnagi. Teil ei ole nelja silma ja seepärast te ei võigi näha midagi sellesarnast, kui nägin mina.

Jah, nüüd te juba liputate kannatamatult saba ja tahate teada, kus ja milline see maa on. Aga kannatust, härrased, kannatust! Kõik tuleb omal ajal.

Kui ma läksin siit, mul ei olnud mingit kava, mis teha ja kuidas olla. Tahtsin ainult poiste eest hoiduda, sest mulle ei meeldi, kui mind tuubitakse. Minul on niisugune rahuarmastaja iseloom, et ma ei söökski, kui mitte tühi kõht ei sunniks. Tahtsin olla oma mõtetega üksi ja läksin seepärast mesipuuaeda. Olen tähele pannud, et poisid sinna ei tule meeleldi.

Kuid see oli hoopis hull, et ma ei teadnud, miks poisid sinna ei tule. Kui ma seda oleksin teadnud, jah, kes teab, kuidas siis oleks kõik läinud.

Korraga hakkas mu kõrvust midagi mööda vinguma. Ma arvan, üks vist isegi torkas mind, sest oli kaunis kibe tunne paremas tagumises jalas, mis pole kadunud veel praegugi.

Nii ma pidin põgenema jällegi tiigi äärde, kurjad vingujad ikka kannul. Mõtlesin, et kui muidu ei saa neist lahti, hüppan vette. Olgugi vesi märg, hinge ta tühi ei võta septsaadik kui oskan ujuda.

Ja mis te mõtlete – seal tiigi kaldal olid poisid ja nagu ootasid mind. Olid mul kohe nagu takjad kannul. Jooksin edasi ikka otse, kuni märkasin, et tee lõpeb otsa ja ümber ringi on igal pool vesi. Selja taga aga tuli Kalju jooksupuuga, et: Ah, sa unimüts, nüüd sa oled mul käes!

"Parem olgu elu märg kui tuline," mõtlesin mina ja hüppasin pikemalt mõtlemata vette. Ujumine läks seekord juba päris ludinal.

Aga mõelge, mis sai nüüd! Kalju jooksis ikka edasi, aga korraga ta jalgealune tõusis ja puistas ta enese ülepeakaela vette. Kuulsin selja taga kanget puristamist ja appihüüdmist. Poiss siples vees nagu sitikas, kes on seljali kukkunud. Teised aga naersid kaldalt:

"Noh, hommikul näitasid, kuidas koer õpib ujuma. Nüüd näita, kuidas õpib poiss!"

Mina talle küll appi ei saanud minna, mul oli enesega juba küllalt tegemist. Aga küll ta enese välja rabeles, selleks oli ta ju ometi inimene.

Mina läksin nüüd piki ojakallast edasi ja kohtasin seal korraga üht isevärki looma. Oli teine halli ja kollase kirju, pikkade peente jalgadega, suure peaga ja suurte silmadega. Ta tuli kustki hüpates, jäi äkki seisma, vaatas mulle otsa ja karjatas õudse häälega: "Kuaak!"

Mul käis see päris kehast läbi, aga polnud kuigi tark oma hirmu näidata.

"Mis on?" küsisin mina. "Miks sa nii koledasti karjud?"

"Ma kardan teid," ütles ta hingeldades ja vaatas ikka üksisilmi mulle otsa.

"No õige mul asi!" ütlesin mina. "Mis sa minust siis kardad?"

"Jah, aga järsku te tahate minu ära süüa!"

"Veider loom!" ütlesin mina. "Kuidas sa tuled üldse sellele mõttele? Sul ju niisama silmad peas kui mul. Kuidas ma sind siis süüa?"

"Ja te ei haugugi minu peale?" usutles ta.

"Ei mõtlegi," ütlesin mina. "Ma ei oskagi veel haukuda. Kõik sõimavad mind seepärast unimütsiks."

"Jumal tänatud!" ohkas ta. "Ma kardan nii koledasti haukumist. Ja ärasöömist veel rohkem. Mu närvid on otsas, teate. Esimesel võimalusel ma lahkun siit elamute juurest ja lähen tagasi metsa. Seal on nii ilus ja vaikne, ja me võime segamata laulda. Täna teid, härra –"

"Juss," ütlesin mina tutvustuseks ja kummardasin.

"Täna, härra Juss," ütles ta. "Ma ei unusta teie lahkust eluotsani."

Ja siis ta oli läinud oma pikkade hüpetega.

Mina aga läksin endamisi mõtteis edasi, kuni jõudsin aida taha väikesse aeda, kus on need kõrged valgete õitega põõsad, mida inimesed nimetavad koerputkedeks. Korraga keegi hakkas mu jalgade ees tasakesi urisema.

"Vaata ikka, et peale ei astu!" urises ta.

See oli üks pisike musta ja kollase triibuline olend. Tal oli pikk keha ja niipalju jalgu, et ma ei jõudnud neid lugedagi.

"Kes sa oled, et sa siin minu peremehe maa peal saksa mängid?" nõudsin mina.

"Kas sa's mind ei tunne?" küsis ta, ise magusasti haigu-

tades. "Minul on igal pool päikese käes õigus olla. Mina olen ju päevakoer."

"No pojuke, sa põed küll suurushullust," ütlesin mina. "Sina ja päevakoer – see on ju naeruväärne!"

Korraga ma kuulsin pea kohal tasast naeru. Ja üles vaadates ma nägin üpris veidrat olendit. Ta kiikus koerputke oksal ja oli peaaegu niisama väike kui see päevavaras, kes end ise ülekohtusel viisil koeraks nimetas. Aga see olend koerputke oksal oli päris koera moodi. Ta oli valge ja pruuni kirju, lai saba püsti, ja üldse oli ta kaunis Nähvitsa moodi. Aga tal olid peas niisugused pisikesed sarved ja käppade asemel pisikesed sõrad. Ja siis ma teadsin ema juttude järgi, et see on vanapagan.

See käis mul nii kehast läbi, et midagi vägisi kippus kurgust välja. Surusin jalad kõvasti vastu maad ja uskuge – see õnnestus mul! Haukusin esimest korda oma elus.

Vanapagan ülal oksal plaksutas oma sõrgadega käppi ja hüüdis peene häälega:

"Braavo! Sa oled tubli poiss! Ja neli silma on sul ka!"

"Muidugi on," ütlesin mina, kogudes julgust. "Näen sind väga hästi. Ja ära mõtlegi mõnd tempu mängida. Võin su kinni võtta ja ära süüa, kui tahan."

"Saaksid hirmsa kõhuvalu," ütles ta. "Ja viimaks sureksid selle kätte. Aga miks sa siis tingimata pead mind sööma? Kui su kõht on tühi, võin anda sulle palju paremat toitu."

"Ära püüa mind sisse vedada," ütlesin mina. "Tean väga hästi, et oled vanapagan."

"Mis siis sellest, et olen vanapagan?" küsis ta. "Selle eest võin ka palju imeasju korda saata. Näiteks võiksin sulle näidata koerte imedemaad. Muudkui sa pead mulle

töötama, et sa midagi ei puuduta ja millegi üle imestust ei avalda, muidu süüakse sind ennast ära.”

Need viimased sõnad lisas ta minu arvates küll vist niisama hirmutuseks.

Ja siis läksimegi. Ainult ma pidin silmad algul kinni hoidma, et ma ei saaks teada sissekäiku imedemaale. Kui ma jälle silmad avasin, olin pimedas käigus ja ma läksin vanapaganale järele ainult lõhna järgi.

Viimaks muutus käik avaramaks ja me seisime suure ukse ees, kus kaks jälle kangesti Nähvitsa näoga vanapaganat seisid valvel. Minu juht ütles märgusõna ja siis avati ukсед.

Kujutelge, mis ma siis nägin kohe seal! Kahel pool kitsast käiku olid ilmatu suured kondivirnad. Seal oli nii pisikesi konte, mis keele peal sulavad, ja nii suuri, et emagi ei jõua neid paigalt nihutada. Mu suu hakkas sirinal vett jooksmas, aga vanapagan oli nii kurja näoga, et ma ei julgenud puudutada midagi.

Jõudsime jälle suure ukse ette, kus olid kaks natuke suuremat vanapaganat vahiks. Märgusõna abiga saime sealtki läbi. Ja nüüd jõudsime tuppa, mis oli põrandast laeni täis vanu tuhvleid, kindaid, sukki, nahatükke ja kaltse. Küll hakkasid mu hambad kihelema, aga midagi ei tohtinud ju puudutada.

Järgmistes tubades oli veel palju varandusi, mida kõike ei osanud hinnatagi. Siis alles tuli see päris imedemaa.

See oli suur, suur tuba, kus kõik oli segamini. Siin oli puud, voodeid, lillepeenraid, sohvaaluseid ja ahjutaguseid. Lõpmatu hulk koeri, kasse ja muid loomi hüppas, jooksis ja mängis siin. Imelikuna paistis ainult see, et ei olnud kuulda ühtki häält. Ükski koer ei haukunud, ükski kass

ei näugunud ega turtsunud. Siin oli jäneseid, keda koerad ajasid taga üle peenarde ja mätaste, oli kasse, kes jooksis koerte eest postide otsa, aga häält ei teinud keegi. Sellepärast siis oli minulgi haukumine keelatud.

Siiski oli see kõik lõpmatu tore. Oleksin meeleldi viibinud siin kauemini. Nähtavasti ka vanapagan mõistis minu mõtteid, sest ta küsis:

”Noh? Kuidas meeldib? Kas tahaksid ka jääda siia?”

”Oi, kuidas veel!” ütlesin mina, ja mu suu hakkas jälle vett jooksmas.

”Tule siis kaasa!” ütles ta.

Ja haarates mu kõrvast ta vedas mu ühte pimedamasse nurka. Siin oli väike uks, mille ees polnud mingit vahti. Selle taga algas kitsas ja pime trepp, mis viis lõpmata sügavale alla. Mul lõi juba süda araks, aga vanapagan kinnitas, et läheme otse imedemaa valitseja ette. See trepp olevat prooviks, kas ma olen ka küllalt julge ja vahva.

Ma pole oma elus kunagi kartnud, välja arvatud siis, kui mul oli hirm. Sellepärast järgnesin talle, kuigi süda võbises sees.

Jõudsime madalasse keldrisse, kus lendas lugemata hulgal igasugu putukaid ja põrnikaid. Maas aga ronisid igasugused ussid, nii et mu ihukarvad tõusid püsti. Ruumi tagaotsas istus pehkinud puutüvel hiiglasuur must ronk keerlevate silmadega.

Vanapagan kummardas sügavalt ja sundis ka mind seda tegema. Siis ütles ta aukartusest väriseva häälega:

”See kutsikas tahab saada sinu riigi alamaks, oo auväärt valitseja!”

Ronk ei vastanud, ainult viipas tiivanukiga.

Siis marssis välja terve rida vanapaganaid, kõigil hõbeketid kaelas ja kuldrõngad küljes.

Nad jäid seisma kahel pool auvahtidena, aga nad luurasid ka, et mina ära ei saaks joosta.

"Pead andma kolm tilka verd oma vasemast käpast," ütles mu saatja. Kõhklesin veidi, kuid ta lisas: "Mõtle imedemaa rõõmudele, mu pois!"

Aga korraga kuulsin, kuidas keegi sosistas üsna minu lähedal:

"Mõtle emale ja vendadele, Juss!"

Vaatasin ringi, kuid ma ei näinud kedagi tuttavat. Kuid mõistsin nüüd äkki, et mind taheti petta. Vanapagan oli toonud mu imedemaalt läbi siia rongakoopasse.

"Ei, ei!" hüüdsin ma. "Ma ei taha! Laske mind minna! Tahan koju! Tahan ema juurde!"

Kuid nüüd võtsid kõik need hõbekettidega vanapaganad mu käppadest kinni, nii et ma ei saanud enam liigutada. Pidasin end juba kadunuks, kui kuulsin jälle tuttavat häält:

"Haugu! Haugu!"

Vaatasin hääle suunas ja nägin põrandal suurte silmadega looma, keda olin kohanud ennist ojakaldal. Ta noogutas mulle oma suurt pead. Võtsin kokku kogu oma jõu ja haukusin kõvasti.

Ja siis mind visati järsku kõrgele üles. Lendasin läbi õhu nii kiiresti, et mul kadus kuulmine ja nägemine. Ja kui ma jälle silmad avasin, leidsin enda aida tagant koerputkede alt. Seal ma siia tulingi."

* * *

Vaevalt oli aga lõpetanud Juss, kui teised kõik korraga hakkasid kõnelema tema vastu. Nad naersid seejuures nii, et hambad paljad.

"Küllap jäid magama, vennas! Ei ole hea magada päikeses käes koerputkede all. Ime, et sa haigeks ei jäänud."

Nüüd oli Juss solvunud.

"No tehke mistahes, aga see ei olnud unenägu!" kinnitas ta. "Võite minupärast ise minna vaatama. Aga teie, vaesekesed, ei näe ju midagi niisugust – teil pole nelja silma nagu minul."

Ei uskunud teda siiski keegi praegu. Arvasid kõik, et Juss, see unimüts, jäi magama ja nägi unes niisuguseid asju, mida polnud olemaski.

Ütles viimaks Nähvits targalt:

"Uhkustasid, et haukusid sellel teekonnal mitu korda. Siis peaks sul see amet olema päris selge. Haugu ometi meie kuuldes ka kord, siis usumegi viimaks su juttu."

Ei olnudki Jussil midagi selle vastu. Toetas jalad vastu maad, võttis hoogu – noh, nüüd pidi haukumine tulema . . . Aga ei tulnud. Häbistatult tõmbas Juss saba jalgade vahele ja vaikis hoopis. Ei saanud aru, mis imevõim see oli, mis takistas praegu haukumist.

Aga teised – oi, kuidas nad naersid! Nad otse vähkresid rohus naeru pärast. Nii lühikesed jalad olid Jussi vael.

Ning lõppude lõpuks, kes seda nüüd kindlasti teab, kuidas see lugu just oli. Mõned teavad päris kindlasti rääkida, et vanapaganad ja teised vaimud on olemas, teised kinnitavad, et olevat niisama rahvajutt.

Küll ema Tuti juba oleks teadnud, mis tõde ja mis mitte, kui ta oleks viibinud seal. Aga teda ei olnud ju. Kõik jutud olid juba räägitud, aga ema ei tulnud ikka veel.

Semude suur plaan

Ja nüüd hakkas semudel jälle hirmus igav. Nälg kipitas kõhus ja tuju oli halb. Käisid siis kord ukse taga kausi juures, kuhu perenaine oli pannud neile kartulisuppi, kuid ei see maitsenud meestele suuremat. Iseasi, kui oleks olnud just soe piim. Rull üksi sõi kõige rohkem, aga temagi sabajupp ei kiitnud toitu heaks.

"Oh meid, vaeseid!" ohkas Viks. Tema oli ikka esimene mees oigama. "Ei meist hooli enam keegi. Peremees on ka kaugel, tema ehk üksi hoolitseks natuke meie eest."

Nii kõneles Viks, kui aiale lendas suur must ronk, vaatas semusid kavala pilguga ja hakkas kohe kõnelema.

"Või teie, vaesed lapsed, siis siin oletegi ja nutate! Jah, asjata ootate ema! Ei tule tema enam. Ise kuulsin, kui kõneles, et on tüdinud teist ja tahab ära minna hoopis. Ja peremeest ärge uskuge, tema on salakaval ja tige. Perenaine jälle viis äsja tupp suure vembla. Lubas anda igaühale, kes lähedale juhtub. Jajah, vaesed lapsed, nii on lood. Aga teate, mis mina teie asemel teeksin? Laseksin jalga sellest viletsast kohast! Maailm on suur ja lai, ja noored koerad, nagu teie, võivad saada veel suure õnnega kokku."

Nõnda kõneles must ronk ja semud kuulasid, igaühel

üks kõrv kikkis, Viksil koguni kaks. Rääkis lind metsa ja kaugete maade ilust, kõneles nagu muinasjuttu, ja koerte südamed tuksusid ruttu.

Ainult Juss oli pisut umbusklik ja vahtis ronka altkulmu. Tuli nii kangesti tuttav ette see nägu. Kuid teised olid otse vaimustuses, et tuli neile abi õnnetuses. Nad hüüdsid rongale: "Hurraa!" Ja olidki valmis minema.

Jussil oli pea veel pisut viltu, ta mõtles ja lausus:

"Ei, vennad, seda asja peaksime enne järele mõtlema. Mulle näib see must saks nii kahtlasena."

"Unimüts!" hüüdsid teised. "Sinu poolest jäävad kõik suured teod siin maailmas tegemata. Ainult unistada ja kõhelda sa oskad!"

"No lubage ikka!" ütles Juss pahaselt. "Mina olen täna juba kaks korda üle tiigi ujunud ja isegi imedemaal käinud, kuhu teie kunagi ei pääse."

"Ära korruta oma unenägu alati!" hüüdis Viks. "Kui oled nii laisk, eks jää siis maha. Mina enam ei jää siia tallu, mina lähen laia maailma."

"Ole rumal ja jää siia inimeste lüüa ja ema sõidelda," ütles Nähvits. "Mina lähen Viksiga, sest mina tean, mis on hea."

"Kui tahad nälgida, siis jää siia," ütles Rull. "Kuhu aga lähuvad vennad, sinna lähen minagi."

"No mis siis minulgi muud, kui tulen ühes," ütles Juss. "Minul on ju kõige vähem karta, sest mul on neli silma ja ma võin näha neidki vaenlasi, keda teised ei näe!"

Nii asusid semud musta rongi õhutusel teele laia maailma. Sel ilusal suvepäeval, just neli nädalat peale kapsais-tutamist, kell pisut peale lõunat nad asetused lauda taga rivisse ja hakkasid lauldes metsa poole marssima. Seda

teed mööda nad pidid ronga õpetust mööda jõudma ilusale ja rikkale maale.

S e m u d e m a r s i l a u l .

Üks ja kaks ja kolm ja neli,
velje kannul marsib veli,
saba püsti, särab silm,
meie ees on kõik maailm!

Neli, üks ja kaks ja kolm,
astu nii, et tõuseb tolm,
kajab mets ja tümab maa,
ei me vastu keegi saa!

Neli, kolm ja üks ja kaks,
meie mehed, riks ja raks,
julge süda, kindel käpp,
argust pole meis üks täpp!

Neli, kolm ja kaks ja üks,
tulgu torm või vesipüks,
karu, hunt või metsakoll,
põgeneb ju ainult loll!

Neli venda, semud koos,
suures matkamisehoos,
sabad püsti, särab silm,
meie päralt on maailm!

Seiklus metsas

Marssisid mehed mööda põllupeenart ja söödimaad. Jõudsid kraavi äärde, millest viis üle ainult kitsas puu. Läks Viks puule, kukkus vette ja pidi ujuma teisele kaldale. Läks Nähvits, kukkus samuti ja ujus üle. Rullil ja Jussil oli sama lugu. Ainult Jussil juhtus väike äpardus. Ta tegi kukkudes kukerpalli, kukkus ninaga vale suunas ja ujus tagasi samale kaldale, kust oli tulnud.

Juss poleks taibanudki algul, milles asi seisab. Aga seal sõnas üks sõbralik hääl laia lehe alt:

"Kuaak! Tere õhtust! Miks saatsid vennad üle jõe ja tulid ise tagasi?"

Nüüd Juss alles taipas. Ei hakanudki end enam vaeva- ma purdele ronimisega, ujus kohe läbi jõe. Ei tulnud ka enne meelde tänada sõbralikku nõuandjat, kui oli juba teisel kaldal. Hüüdis sealt oma tänusõna tagasi ja sības vendadele järele.

Nii nad läksid läbi rohu ja üle heinakaarte. Hüppas mööda ritsikaid, kriuksutades oma häälest läinud viiuleid. Sammusid semud samblas ja müttasid mätaste vahel. Mets läks ikka võõramaks ja ilm külmemaks. Jalakesed kippusid väsima juba, aga rikkale ja ilusale maale ei jõutud.

"Süüa tahaksin!" ohkas Rull.

Teised mõtlesid sedasama. Nad proovisid korraks ka metsa all kasvavaid seemi, aga ei need kõlvanud söögiks. Jätsid need ninaga ümberlükatud seemed jälle samasse paika.

Jälle nad marssisid edasi, pärast seda kui olid puhanud veidi. Ent mets muutus üha tihedamaks, võõramaks ja metsikumaks. See oli nüüd muutunud nii metsikuks, et enam ei näinud kaugemale kui kahe sammu kaugusele enda ette.

Nüüd hakkas semudel hirm. Nad mõistsid juba, et ronk oli petnud neid ja et nad olid eksinud siia metsikusse metsa. Ei olnud siin leida mingisugust õnnemaad. Juba hakkas üks ja teine kahetsema, et nad üldse olid lahkunud kodust.

Aga siis juhtus midagi hoopis hullemat. Kas võite aimata, mis nimelt?

Rongal oli ju muidugi mõista oma kaval tagamõte, kui ta meelitas koerapojad metsa. Ega ta seda niisama suisa kurjusest ka ei teinud.

Lugu oli nii, et rongaisanda vanimal pojalt olid sel päeval parajasti pulmad. All karjamaa kaugemas sopis, suure kuuse oksastikus oli ta pesa. Ja seal ümber kihas täna terve must lennuvägi. Kõik sugulased, sõbrad ja külimehed olid täna siia kogunenud.

Aga kui tuleb sulle säärane suur seltskond, siis peab ka midagi olema lauale anda. Sellega oli rongaeemandal palju muret. Aga nüüd oli ta armas abikaasa sattunud õnnekombel kokku nelja seiklushimulise semuga, kes ise marssisid täie hooga pidulauale.

Ronk oli nooremad lapsed ammu saanud vaatama, kas praad juba tuleb. Nüüd viimaks tuli oodatud teade –

koerapojad olevat üsna pesa lähedal. Seal nad on lõksus nagu kalad kuival – ei nad enam pääse!

Ja siis nad lendasid jahile kõik. Kõik sugulased, sõbrad ja külimehed, oma perest rääkimata.

Küll ehmusid semud, kui taevas muutus korruga mustaks lindude hulga. Mõistsid nemadki kohe, et nüüd pole enam head nalja. Kõike jõudu kokku võttes nad põgenesid kõrge puu juure alla, kuhu röövlid ei pääsenud otsekohe lähedale. Üks agaram rongaisand haaras küll viimase põgeneja saba järele, aga see oli õnnekombel Rull, kelle saba oli ainult väike jupp. Ja ronk lõi oma noka nii tugevasti tühjalt kokku, et ta pörutas oma lõualuid ja sai hambavalu.

Vaevalt said semud veidi mugavamalt asetuda puujuure alla, kui nad märkasid veel hädaohlikumat naabrit. Seal pimedas urus oli kerratõmbunud rästik, kes valvas neid õela pilguga.

“Ei, siia me ei või jääda!” sosistas Viks ehmunult. “Näete seal seda suurt põõsast? Kordamööda jookseme sinna, aga nii ruttu, et rongad kallale ei pääse.”

Ja ta jooksis ise kõige enne, sest ta oli kõige virgem. Kõige viimaseks jäi Juss, muidugi teada, sest ta oli kõige unisem. Ja peaaegu oleks läinud nii, et Juss poleks üldse saanud joosta. Rästik märkas juba, et saak ähvardab käest libiseda, ja otsustas toimida kiiresti. Ta sirutas pea ja oli valmis hammustama. Juss tõmbus kokkudes tagasi. Ta tundis, kuidas kogu ta keha muutub kangeks. Jalad nagu iseenesest suruti vastu maad ja haukumine pääses kurgust niisuguse hooga, et rästik ehmus tagasi. Kui ta pisut toibus, oli Juss juba poolel teel ja peagi kadus sellegi valge sabaots põõsasse.

Rästik keeras enese kokku nagu uurivedru ja magas edasi. Aga rongad polnud leppinud nii hõlpsasti oma kaotusega. Nad keerlesid kogu aja vandudes põõsa ümber, millesse oli pugunud peitu nende pulmapraad. Nad nagu aimasid, et sellesse põõsasse mehikesed küll kauaks ei või jääda.

Ei võinudki ju! Ai, milline põõsas see oli! Keset põõsast oli ilmatu suur sipelgapesa nagu pool heinasaadu. Ja meie neli noormeest kartsid nii kangesti igasugu putukaid!

"Kraak! Kraak!" karjusid rongad väljas.

Ja sipelgad hakkasid juba kippuma sabade kallale, kui ei hoitud neid just püsti. Jalgu mööda nad ronisid üles muidugi. Prr! – kui jube see oli!

Seal väljas, sada sammu eemal oli pääsemine. Seal oli tihe lepik, kuhu ei pääse keegi järele. Selle lepiku ja põõsa vahel oli aga lage maa, kus nad armutult oleksid langenud ronkade saagiks.

Nähvits, kellele sipelgad tegid kõige rohkem liiga, usaldas pista pea välja põõsast. Kuid vaevalt oli ta teinud seda, kui rongad tiib riivas ta nina, mis muidugi oli õrn päevastest punase lille nuusutamisest. Karjatades taganes ta jälle põõsasse.

Kuid kes seal tuli: tümm-tümm-tümm? Milline uus vaenlane ähvardas vaeseid semusid? Oh, see asi oli ulgumise väärt!

Sammud lähenesid teiselt poolt põõsast. Ja nüüd sealt ilmuski nähtavale suur loom, kelle ilmumisel rongad muutsid pisut taltsamaks ja taganesid kaugemale.

"Oh!" sosistas Viks kinnisilmi. "Ma ei julge enam üldse vaadata. See on kindlasti mõni suur koletis, kes meid hammustamata alla neelab!"

Juss, kel oli neli silma ja kes oli näinud juba nii palju, et ta millegi üle ei imestunud ja midagi ei kartnud, vaatas välja.

"Ah," ütles ta, "see on ainult hobune. Need harilikult ei söö koeri."

"Hobune?" hüüdis Viks ja tormas hoolimatult põõsast välja. "Härra Kõrb!" hüüdis ta.

Kõrb see oli tõesti, kes pööras imestunult pead, liigutas kõrvu ja lausus:

"Noh, seal on ju mu väike parmukindral! Mis nalja te siis siin teete? Kisa on kuulda karjamaa väravasse ja kolme valla rongad on siin koos."

"Oh," ütles Viks, "nad tahavad meid ära süüa!"

"Ära süüa?" imestas hobune. "Paljudest siis sinust süüa saab?"

"Peale minu on siin veel mu kolm venda," ütles Viks. "Oo, palun, päästke meid!"

"Meeleldi," ütles hobune, "kui ma ainult teaksin, kuidas."

Aga hea nõu oli varsti leitud. Hobuse varjus leidsid kaitset kõik neli matkameest. Ja ühes mindi üle lagendiku lepikusse. Rongad karjusid küll kõripõhjast ja lendlesid ümberringi, kuid parata polnud midagi. Kui koerad olid kadunud lepiku varju, leidsid rongad, et kõige targem on pulmakuuse juurde tagasi minna ja tühja kõhuga tant-sima hakata – ehk saab nii vähemalt mõne sääse suhu.

Lepikus ütles hobune:

"Siin olete nüüd julged. Hea meelega saadaksin teid kojugi, kuid karjamaa värav on kinni. Ja ükski ei julge ma lasta teid nii pikale teekonnale. Mine tea, kelle kätte jälle satute. Aga küll varsti tuleb emagi. Ta otsib teid juba ja

teab ka, kust otsida. Kui ta koju tuli, olid tal kohe vastas need mustad või valged põrsad – mina ei ole saanud veel kindlaks teha, milline on nende loomade tõeline värv, sest see vaheldub neil liiga kiiresti. Nad ütlesid kohe, et nende kasuvend Rull olevat läinud koos vendadega laia maailma rongaga nõuande järgi.”

Rull oli küll pisut haavunud, et põrsad nimetasid teda oma kasuvennaks, aga teisest küljest oli ta neile päris tänuulik. Oli ju tõesti tore, kui ema otsimas oli. Ja milline rõõm veel, kui ta nad varsti leiabki!

Nii nad istusid lepiku vilus, kuna ilm pimenes juba. Ja et ei tuleks koos pimedusega ka hirm, nad laulsid oma vana ootelaulu:

”Emake, tule sa ruttu,
kuuled ju semude nuttu,
mets juba pimedaks läeb!
Tõtates kiirusta sammu,
ootame, ootame ammu,
ooteaeg igavaks jääb!”

Õnnelik kokkusaamine

Ega otsijad ka ei maganud. Agaralt ametis olid kõik – ema Tuti muidugi kõigepealt. Tema süda oli täis kuuma hirmu poegade pärast. Teadis juba rongaga kavalust ja aimas ta kurja nõu. Aga peale tema olid seal veel karjapoiss, Kalju, Veljo ja väike Tiiu, kõik semude jälil.

Kraavi juurde jõudes nad pidid juba pöörduma tagasi. Arvasid päris õieti, et ega väikesed käpajalad üle nii kitsa purde saa. Arvas seda vana Tuti isegi ega usaldanud ka arvata, et semud võiksid kätte võtta ja läbi ujuda.

Aga korraga üks jäme krooksuv hääl ütles otse Tuti kõrva ääres:

”Minge aga üle kraavi! Sinna nad läksid jah.”

Ja kui ema Tuti veel kõhkles, et mine tea, missugune paha loom teda jälle eksitada püüab, lükati lai leht eest kõrvale ja suur kollasekirju konn vaatas talle tõsise näoga otsa.

”No läksid jah!” kordas ta. ”Üks nelja silmaga koer, minu sõber, ja teised vist tema vennad. Kardan juba, et neile mõni õnnetus on juhtunud.”

Emal Tutil nägi konna näost, et ta kõneles tõtt. Ja nüüd ta jooksis kohe üle purde, leidis jäljed ja tormas edasi. Neli noort inimest kihutasid järele.

Lõpuks nad leidsid semud lepikus. Vaesed, väikesed nutvad koerad, kes olid nii väsinud, et nad pidi viidama süles koju.

Kõige ees läks ema Tuti üliirõõmsana. Siis järgnesid Veljo ja Viks, sest nemad olid kaks kõige väiksemat ja kõige tragimat. Siis tulid karjapoiss ja Nähvits, ja viimane töötas oma südames veel kord, et ta jätab nüüdsest peale pastlad rahule. Nende järel tulid Kalju ja Juss, kellest Kalju tahtis kasvatada kangete viguritega koera. Ja lõpuks oli Tiiu Rulliga, kellele kinnitati mitu korda, et enam teda ei vahetata ära põrsaga.

Kuidas nad koju jõudsid, kuidas nad suppi sõid ja mis see või teine ütles, see ei ole enam väga tähtis. Nimetame ehk seda, et nii maitsevat suppi pole semud söönud ei enne ega pärast. Nad ei usu küll ise kuidagi, et see on sama vana lõunane supp. Ja avalikult öeldes, ega minagi usu seda hästi. Küllap perenaine pani hirmu ja heameele mõjul hea sortsu sooja piima õhtusest lüpsist supi peale.

Õhtu

Nüüd on siis see päev õhtul. Suveõhtu on pehme, valge ja soe. Ja kui poleks nii väsinud päevaseist seiklusist, ei maldakski magada. Rääk hüüab rukkis, külas hauguvad koerad ja sulane mängib pilli. Ime, et veel mõni ei laula. Õhus tundub pastlanaha ja tubaka lõhna: karjane päästab ukse taga kivil istudes jalgu lahti ja peremees vaatab aeda.

Semud on soojas pesas, ninad koos ja sabad igaüks ise ilmakaare poole. Siin nad on nüüd jälle – Viks, Nähvits, Juss ja Rull, kõik ema Tuti silmaterad. "Oh teid, üleannetuid, küll!" mõtleb ema Tuti. "Nahatäis kuluks teile kõigile ära!" Aga ta silitab keelega kõiki nelja ja uriseb endamisi tasa, nii tasa, et ükski inimene ei kuule, koerte hällilaulu:

"Päike on veerenud ju,
kirsipuu otsas on kuu,
öö tuleb tasa kui hääletu lind,
jälgedest lõhnab maa kastene pind.
Tasa siis magama jää,
jälgedest unes veel näe!

Pea alla pisike käpp,
suu juurest eemale näpp!
Praegu veel uinuda õdus ja hea,
et tuleb sügis, sa seda ei tea,
juba on õitsenud toom.
Uinu, mu pisike loom!

Uinu, mu väikene poeg,
kiirelt kui udu kaob aeg!
Varsti on mängude asemel tööd,
talvised tuisud ja valvatud ööd.
Vaikselt nüüd magama jää,
noorusest unes veel näe!"

VAREMINI ILMUNUD NOORSOO-
JA LASTERAAMATUD:

M. Pihla, *Röömuraasukeste kirjad.*

Illustr. E. Kõks.

J. Kaup, *Linnuseebitajad.*

Illustr. A. Vihalemm.

S. Raatma, *Minu koru.*

Illustr. R. Murre.

R. Kolk, *Väbikuningas.*

Illustr. O. Mihiver.

A. Mälk, *Jutte lindudest.*

Eesti Kirjanike Kooperatiiv,

Fack 1, Lund 3, Sweden

Postgiro 43 37 71
